

Сучасна модернізація університетської освіти

Рубанець О.М.

д. філос. н., проф.,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

rubanets@gmail.com

099-278-94-23

Ковальова С.Б.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

svetakrokus@gmail.com

050-668-58-57

Кузнецова І.О.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

kuzn201509@gmail.com

095- 803-95-18

Анотація. У статті розробляються моделі модернізації вищої освіти України з позицій інституційного підходу, розгляду вищої освіти як соціального інституту та об'єкту державного управління. Обґрунтовується необхідність розробки сучасних модернізаційних стратегій закладів вищої освіти з урахуванням їх автономності та самоврядності. Розкриваються людиноцентризм і значення розвитку суб'єктного складника у реалізації різних моделей модернізації закладів вищої освіти. З'ясовується значення системності інноватики вищої освіти у формулюванні та реалізації модернізаційних стратегій.

Ключові слова: модернізація вищої освіти, модернізаційні стратегії закладів вищої освіти України, моделі модернізації.

Abstract. The article develops models of modernisation of higher education in Ukraine from the standpoint of the institutional approach, consideration of higher education as a social institution and an object of public administration. The necessity of development of modern modernisation strategies of higher education institutions, taking into account their autonomy and self-governance, is substantiated. Human-centeredness and the importance of the development of the subject component in

the implementation of various models of modernisation of higher education institutions are revealed. The importance of systematization of higher education innovation in the formulation and implementation of modernisation strategies is clarified.

Key words: modernization of higher education, modernization strategies of higher education institutions of Ukraine, models of modernization.

Актуальність статті. Нові глобалізаційні виклики актуалізують дослідження модернізації вищої освіти України з позицій системності, пошуку шляхів поєднання педагогічних, організаційних і технологічних інновацій шляхом формування та реалізації модернізаційних стратегій на рівні університетів, розвитку інформаційних середовищ закладів вищої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Концепт модернізації розглядається у роботах з позицій трансформації та реформування вищої освіти України Андрущенко В.П., Бабія С.М., Бацуровської І.В., Бухнієвої О.А., Гончаренка С.У., Драч І.І., Зязюна І.А., Євтуха М.Б., Ручинської Н.С. Значення формування місії і стратегії у розвитку вищої освіти України підкреслюється у роботах Горбунової Л.С., Курбатова С.В. та ін. Необхідність розвитку суб'єктності обґрунтовують Андрущенко В.П., Войтюк І.В., Горбунова Л.С., Пролєєв С.В. Людиноцентризм у розвитку вищої освіти аналізують Андрущенко В.П., Губерський Л.В., Кремень В.Г.; сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні - Мещанінов О.П.

Мета статті. Метою статті є дослідження модернізації вищої освіти України з позицій розробки та реалізації модернізаційних стратегій університетів, визначення основних типів моделей модернізації університетів України в сучасних умовах.

Основний зміст статті. Сучасні загрози та виклики надають модернізації як осучасненню освіти новий поштовх, сприяють пошуку нових форм і моделей організації навчального процесу. Якщо раніше в умовах модернізації вищої освіти пошук педагогічних і технологічних інновацій концентрувався головним чином довкола створення інформаційно-освітніх середовищ закладів вищої освіти, то сьогодні актуальними стають пошуки нових форм і технологій організації навчального процесу.

Різноманіття умов, у яких нині відбувається функціонування закладів вищої освіти, спонукають їх ставати на шлях пошуку таких форм модернізації навчального процесу, які сприяли б захисту авторських прав та інтелектуальної власності, а також збереженню різного ступеня конфіденційності інформації. Це зумовлює необхідність перейти від розгляду оцифрування навчальної інформації та переведення її в електронну форму до розробки сучасних моделей модернізації.

Реалізація автономності університетів та їх боротьба за підвищення конкурентоспроможності в українській, європейській та світовій вищій освіти створюють передумови для розвитку модельних стратегій і створення моделей модернізацій, які б передавали

специфіку й унікальність кожного закладу вищої освіти. Методологічною основою розвитку модельних стратегій є цілісність процесу модернізації, системне поєднання різного виду модернізацій (насамперед педагогічних, технологічних, організаційних), які сприяють підвищенню якості навчання в сучасних умовах.

Примусова дистанційність в умовах карантину виявила технологічну неготовність окремих закладів вищої освіти. При цьому різнобій у застосуванні різних платформ і технологій окремими суб'єктами навчального процесу відтіснило на задній план питання про змістовність навчання, а також про розвиток технологій, необхідних для покращення засвоєння матеріалу студентами. Розрив між технологічними формами та якістю створив передумови для входження в навчальний процес викладачів, які не мають авторських здобутків.

Нинішня ситуація характеризується пошуком у різних закладах вищої освіти власного підходу до організації навчального процесу. Головним завданням нинішнього етапу модернізації є формування загальної стратегії модернізації, визначення її напрямку, цілей і задач. Реалізація модернізаційних устремлінь закладів вищої освіти передбачає збереження їх автономності, підвищення їх конкурентоспроможності та надання якісних освітніх послуг. Ситуація, що складається, характеризується нелінійністю. Це змушує заклади вищої освіти до активізації своїх модернізаційних устремлінь. Нинішній період потрібно використати як шлях до модернізації навчального процесу.

Українська вища освіта розглядається в контексті трансформаційних процесів, утвердження нового цивілізаційного виміру та розвитку її антропологічного складника. Однак модернізація не знаходиться в центрі наукових розвідок з питань сучасної української вищої освіти. Модернізація характеризується як одна з умов сучасних трансформаційних процесів в освіті. Так, досліджуючи поняття компетенції, її пов'язують із розвитком суб'єктності: «Нова парадигма розвитку освіти задає не тільки основні напрямки в подальшому його розвитку, а й визначає стратегії змістовно – смислового наповнення цих напрямків з тим, щоб задати, з одного боку, особистісний розвиток того, хто навчається, розкриття смислів його життєдіяльності, з іншого – сприяти розвитку особистості як фахівця і ціннісно-смиловому пошуку його професійної діяльності. Осмислення суб'єктності як складної інтегральної якості особистості дозволяє вивчати ті особистісні позиції, які займає студент в освітньо-професійному процесі» [5, с. 243].

Розвиток самоврядності університетів розглядається в контексті формування місій, стратегій та цінностей і передбачає створення різних моделей інституційного розвитку [1, с. 30, 84]. Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства передбачає розвиток лідерського потенціалу соціальних інституцій [2, с. 140-158] і соціальної відповідальності [4, с. 188-194]. Модернізація університетської освіти розробляється з позицій розгляду університету як об'єкту державного управління. Модернізацію при цьому розглядають в контексті трансформації соціальних відносин внутрі університету. «Сильним аспектом

підприємницького підходу до аналізу модернізації університету є те, що він дає змогу акцентувати на визначенні внутрішніх джерел розвитку університету в умовах трансформаційного середовища, під яким розуміється ініціатива внутрішніх суб'єктів, недоліком, є те, що поза увагою залишаються питання впливу працівників і колективу в цілому на процеси модернізації університету та впливу на цей процес державноуправлінських рішень» [3, с. 147].

Збереження різноманітності й унікальності закладів вищої освіти зумовлює необхідність переходу до моделювання та розробки власних моделей здійснення модернізації університетської освіти в сучасних умовах. Разом з тим, можливо виявити різні ступені, різні рівні системності інноваційного оновлення вищої освіти. Це насамперед рівень трансляційних моделей модернізації. Цей рівень передбачає оцифровування навчальної та методичної літератури й надання її студентам. Трансляційний рівень передає зміст знання у вигляді текстів. Його перевага полягає в тому, що студенти отримують певну, загальну кількість інформації.

Недоліком цього типу модернізаційних моделей є те, що студенти залишаються віч-навч із цією кількістю інформації. В багатьох випадках їм важко її засвоїти й перейти від змісту навчального матеріалу до формування професійних компетенцій. Трансляційна модель створює також умови для усунення викладача з навчального процесу. Також можуть створюватися ситуації, коли авторські матеріали, розроблені дослідниками, можуть бути відчуженими від авторів. Це зумовлює виникнення питань професійної етики, пов'язаних із тим, що результати дослідження одних можуть бути використані іншими.

Інтерактивна модель модернізації навчального процесу передбачає розвиток інтерактивних форм і технологій, які створюють сумісну співпрацю викладача зі студентом. В інтерактивній моделі передбачається збільшення присутності викладача в навчальному процесі. Це може відбуватись як у вигляді розробки тестів, індивідуальних завдань, демонстрацій виконання певного завдання, а також у створенні нових форм співпраці зі студентами, які спрямовані на оволодіння новим матеріалом і формування системних і професійних компетентностей.

Системність інноватики вищої освіти передбачає пошук поєднання різного типу інновацій. Інтеграція педагогічних і технологічних інновацій є важливим складником сучасної модернізації. Дослідники вже приділяли значну увагу інтеграції педагогічних та інформаційних технологій. Без технологічних інновацій неможлива сучасна модернізація.

Але не всі заклади вищої освіти мають рівні стартові умови й можливості для технологічної модернізації. Навіть провідні заклади української вищої освіти сьогодні мають різні технологічні передумови. Одні з них уже створили кампуси, мають власне інформаційно-освітнє середовище. Інші лише впроваджують нові інформаційні та програмні технології для створення нових умов навчального процесу. Багато кафедр мають застаріле обладнання. І це означає, що висхідний рівень, з якого вони починають модернізацію, - це рівень комп'ютеризації. Не скрізь налагоджене також системне обслуговування технічних засобів. Дуже часто недоліки у роботі технічних

засобів окремим підрозділам, кафедрам доводиться усувати самотужки, шукати власні можливості ремонту, відновлення якісної роботи тощо.

Розробка модернізаційних стратегій сприяє формуванню модернізаційних устремлінь. Це дає змогу підняти голову над буденністю, усвідомити власні завдання щодо модернізації організації навчального процесу. Формування модернізаційних стратегій сприяє активізації творчого потенціалу й розвитку творчої активності суб'єктів навчального процесу. В сучасних умовах це створює сприятливе підґрунтя для розробки та втілення моделей модернізації, які сприяють розвитку творчої активності викладачів і студентів. Творчість може стати потужним генератором нових ідей, у тому числі пошуку нових підходів до модернізації.

Активізація творчої активності сприяє створенню нових технологій і розробці нових методологій і методик. Серед них – інновації у сфері дидактики, педагогічної майстерності, риторики, а також розробка технологій, які покращують засвоєння матеріалу, розвивають його запам'ятовування, сприяють розвитку пізнавальних здатностей суб'єкта. Орієнтація модернізації вищої освіти на творчість передбачає також формування дослідницьких здатностей, залучення студентів, магістрів та аспірантів до наукової та науково-технічної творчості. Творчість постає як вищий рівень розвитку суб'єктності. Саме це дає змогу спрямовувати модернізаційні стратегії закладів вищої освіти на підвищення якості людського капіталу. Залучення студентів у різні форми науково-дослідницької та інноваційної діяльності може стати передумовою для подальшого розвитку інноваційної підприємницької діяльності.

Розвиток творчих інноваційних стратегій створює фундамент для зростання ролі вищої освіти України у розвитку економіки та інноваційного підприємництва. Це може створити передумови для більш сприятливих умов залучення випускників вищої освіти України у вітчизняну економіку. Патріотична налаштованість сучасних модернізаційних стратегій спрямована на підвищення конкурентоспроможності закладів вищої освіти і якості навчального процесу, а також створення передумов для того, щоб кращі випускники залишалися для роботи в Україні.

Модернізаційна модель, яка спирається на розвиток творчості, сприяє розвитку наукового, технологічного й людського потенціалу вищої освіти України. Використання творчих ресурсів відкриває нові можливості та перспективи. Активізація творчого потенціалу науково-педагогічного складу, провідних науковців університетів, які проводять дослідження на рівні сучасної європейської та світової науки створює підґрунтя для впровадження інновацій у навчальний процес та інноваційного оновлення всіх засобів і форм навчальної діяльності.

Висновки. Розглянуті вище основні типи моделей модернізації – трансляційна, інтерактивна і модель модернізації, що спирається на розвиток творчості, виявляють різний рівень розвитку суб'єктності й дають змогу розробляти гнучке поєднання різного типу інновацій –

педагогічних, методологічних, технологічних та організаційних з урахуванням особливостей організації навчання та матеріально-технічної бази кожного університету в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Автономія та врядування у вищій освіті: монографія / Авт.: Воробйова О.П., Горецька Т.О., Дем'яненко Н.М., Калашнікова С.А., Коваленко О.М., Луговий В.І., Сич О., Слюсаренко О.М., Таланова Ж.В., Ткаченко В.П. – К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 192 с.
2. Балджи Є. Психологічні аспекти розвитку лідерського потенціалу університетів / Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія / Авторський колектив: Є. Балджи, І. Драч, С. Калашнікова, О. Коваленко, С. Курбатов, Н. Невмержицька, О. Паламарчук, В. Рябченко, Л. Червона; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – С. 140-158.
3. Медведєв І. А. Державне управління розвитком університету: теоретично-прикладний аспект : монографія І. А. Медведєв, Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ, «Магістр», 2011. - 220 с.
4. Невмержицька Н. Усвідомлення студентами власної соціальної відповідальності як передумова успішного професійного становлення / Розвиток інституційного потенціалу університетів у контексті глобального лідерства: колективна монографія / Авторський колектив: Є. Балджи, І. Драч, С. Калашнікова, О. Коваленко, С. Курбатов, Н. Невмержицька, О. Паламарчук, В. Рябченко, Л. Червона; за заг. ред. С. Калашнікової. – Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – С. 188-194.
5. Ярошенко А.О. Формування компетентностей майбутніх працівників соціальної сфери в умовах модернізації університетської освіти / Феномен університету в контексті «суспільства знань»: монографія // В.П. Андрущенко, І.М. Предборська, Є.А. Пінчук, І.В. Степаненко та ін.]. – К., 2014. – С. 239-249.